

ΝΕΑ ΕΣΤΙΑ

ΕΡΓΑΣΤΗΡΙΟ ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΟ
ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΟ ΠΡΕΒΕΖΑΝΙΚΗ ΑΝΑΣΤΟΣΗΣ

ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ: ΠΕΤΡΟΣ ΧΑΡΗΣ

ΤΟΜΟΣ ΤΡΙΑΚΟΣΤΟΣ ΔΕΥΤΕΡΟΣ
ΙΟΥΛΙΟΣ - ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΣ

1942

ΙΩΑΝΝΗΣ Δ. ΚΟΛΛΑΡΟΣ & ΣΙΑ Α.Ε.
ΒΙΒΛΙΟΠΟΛΕΙΟΝ ΤΗΣ "ΕΣΤΙΑΣ"
38 - ΣΤΑΔΙΟΥ - 38
ΑΘΗΝΑΙ

ΚΩΣΤΑΣ ΠΑΡΟΡΙΤΗΣ*

1878 - 1931

Καὶ τὰ πολυάριθμα κριτικά, γλωσσικά καὶ καθαρά προπαγανδιστικά του ἀρθρα περιατρέφονται γύρω ἀπό ἐλάχιστα κέντρικά μοτίβα, πού, καθώς ἔμφανζονται στερεότυπα τὰ ἴδια, χωρὶς οὐτε κάν νά ἀναπτύσσονται, προβάλλουν σάν ἔμμονες ἰδέες. Ἡ βασική του ἀντίληψη, κι' ὅταν είναι ὀρθή, παραμένει τόσο μονοκόμματή, τόσο τετράγωνη, τόσο ἀπλοϊκή, ὥστε τῆς ξεφεύγει κάθε τί τὸ ποικίλο καὶ τὸ πολυσύνθετο, δηλαδὴ ἡ οὐσία τῆς ζωῆς καὶ τῆς τέχνης, καὶ τὸν ὀδηγεῖ ἀναγκαστικά σὲ ἀκρότητες καὶ σὲ παρεξηγήσεις. Κι' ὅταν ἀναπηδοῦν ἀραιά καὶ ποῦ μερικές λεπτομερειακές παρατηρήσεις ποὺ φανερώνουν δεξιότερον τοῦ Μητσάκη τοῦ φαινόταν ἀποκρουστική, παρ' ὅλο ποὺ δὲν ἔνεκρινε καὶ τὸ περιεχόμενό τους, — «ἡ ἐποχή του δὲν τὸν ἀφησε νά δεῖ βαθύτερα τὰ κοινωνικά φαινόμενα», — ἀναγνωρίζει ἐντούτοις δτὶ δ Μητσάκης κατόρθωσε νά ἔμφυσήσει στὸ δργανό του κάποιον παλμό, ζωηρή παραστατικότητα, δτὶ τὰ ἐπίθετά του είναι πλουσιώτατα, δτὶ ἡ περιγραφική του λαμπρότητα είναι θαυμαστή· ἡ, κρίνοντας τὸ ἔργο ἐνός νέου, τονίζει δτὶ γιά νά γίνει κανένας συγγραφέας δὲν ἀρκεῖ τὸ ταλέντο, χρειάζεται ἡ ἐπίμονη δουλειά, ἡ ἀποφυγὴ κάθε αύτοσχεδιασμοῦ, ἡ ἐπίσης δτὶ οἱ πολὺ ώμες ἐκφράσεις, οἱ βωμολοχίες, είναι δσχημες καὶ δὲν ὑπηρετοῦν κανένα σκοπό), οἱ ἀναλαμπὲς αὐτές σβύνουν μέσα σὲ μιὰ συσσώρευση ἀπό ἀντιφάσεις, ἀπό γνώμες ποὺ είναι ἡ ἐκνευριστικά κοινότοπες ἡ ἀγνοοῦν κι' ἀρνοῦνται τὸ νόημα τῆς Τέχνης. Σ' ἔνα ἀρθρό του γιά τούς Πέρσας τοῦ Αισχύλου, διακρίνει μὲ πολλή διαύγεια δτὶ τὸ μήνυμα τῶν Πέρσων δὲν είναι τόσο πατριωτικό δσο ἀνθρωπιστικό, δτὶ οἱ Πέρσαι

δὲν είναι τόσο ἔνας ὄμνος στοὺς Ἀθηναίους, δσοιμιὰ διαμαρτυρία ἐναντίον τῶν βάρβαρων κατακτητικῶν πολέμων, ἀλλὰ καὶ σύγχρονα διακηρύττει δτὶ ἡ ἀρχαία τραγῳδία, προϊδὼν ἀλλης ἐποχῆς, δὲν ἔχει πιὰ σήμερα κανένα ἐνδιαφέρον, δὲν μπορεῖ πιὰ νά συγκινήσει καὶ νά ἔχει ἀπήχηση, δτὶ ἔχει τέλεια νεκρωθεῖ! Ἡ σκέψη του είχε λογική, καὶ ἥταν καὶ προοδευτική, δὲν κατόρθωσε δμως νά τὴν καλλιεργήσει, νά τὴν ἐκλεπτύνει.

Στὶς δύο βασικές κεντρικές του ἴδεες χάνεται ἡ ἀλήθεια ποὺ περιέχουν, γιατὶ τὴν παρουσιάζει δογματικά, ἀπόλυτη. Ἰσχυρίζεται πολὺ ὀρθά, π.χ., δπως τὸ ἀνέφερα κιδλας, δτὶ ἡ Τέχνη είναι κοινωνικό φαινόμενο, δτὶ δὲν μπορεῖ ν' ἀδιαφορήσει γιὰ τὰ γύρω της κοινωνικά προβλήματα, δτὶ δ καλλιτέχνης, είτε τὸ θέλει είτε δὲν τὸ θέλει, ἐμπνέεται κ' ἐπηρεάζεται ἀπό τὴν ἐποχή του, τὴν ἀντικαθρεφτίζει, καὶ δτὶ συγεπῶς είναι προτιμότερο νά τὸ παραδεχθεῖ συνειδητάς ἀλλ' ἐπειδὴ θεωροῦσε δτὶ αήμερα δ κοινωνικός ἀγώνας πήρε πιὰ πρωταρχική σημασία, δὲν ἀναγνωρίζει στὸ σύγχρονό του καλλιτέχνη τὸ δικαιωμα ν' ἀσχοληθεῖ μὲ τίποτ' ἀλλο, παρά μὲ τὰ κοινωνικά ζητήματα. Οὐδέποτε ὑποπτεύθηκε δτὶ ἡ ἐλευθερία είναι βασικό στοιχεῖο τῆς Τέχνης, δτὶ ἡ Τέχνη ἀντικαθρεφτίζει, καθοδηγεῖ κ' ἐξηπηρετεῖ βέβαια τὴν ἔξελιξη τοῦ ἀνθρώπου, ἀλλὰ μόνον ἔμμεσα, δτὶ δταν θέσει τὴν ὀφελιμότητα σκοπό της, δταν ὑποταχθεῖ, δταν ὑποδουλωθεῖ, ἔξατμίζεται ἡ πνοή της, ἡ ὑπόστασή της, αὐτοκαταστρέφεται. Ἀδιαφοροῦσε γιὰ τὴ μελέτη, γιὰ τὴν ἀνάλυση τοῦ ἐστερικοῦ ἀνθρώπου, γιὰ δλες τὶς ἀποχρώσεις, γιὰ τὴν ἐπικοινωνία τοῦ ἀνθρώπου μὲ τὴ φύση (δταν πέθανε δ Π. Ταγκόπουλος, ἔγραψε μιὰ νεκρολογία πολὺ συγκινημένη, ἀλλ' δπου ἐν τούτοις κατηγορεῖ τὸν Συνεχιστή, δπως τὸν ἀποκαλεῖ, δτὶ παρατραγουδησε τὴ φύση καὶ δὲν ἀσχολήθηκε ἀρκετά μὲ τὰ κοινωνικά θέματα), κι' δτὶ είναι παιχνίδι, δεξιοτεχνία, ἀναζήτηση νέας ἴδιόρρυθμης τεχνοτροπίας, προσπά-

(*) Συνέχεια ἀπό τὸ προηγούμενο καὶ τέλος.

θεια ν' ἀποκαλυφθοῦν πρωτοθώρητες ἀπόψεις, δ.τι. θεωροῦσε δπωσδήποτε σχετικό μὲ τὴν ἀρχὴν «ἡ Τέχνη γιὰ τὴν Τέχνη», τὸ περιφρονοῦσε καὶ τὸ ἀπέρριπτε χωρὶς κάν συζήτηση. Λέει κάποτε, εἶναι ἀληθεῖα, παροδικά: «Δὲν ἄρκει ἡ ἐμπνευστή ἡ ἐμπνευστή πρέπει νὰ ὑποτάξεται στὴν Τέχνη», ἀλλὰ πραγματικὰ δὲν ἔδινε καμιὰ σημασία, καμιὰ προσοχὴ στὸ ὄφος, στὴν δὲν αἰσθητικὴ ἐμφάνιση. Απλῶς καὶ μόνο, δταν δ συγγραφέας ποὺ ἔκρινε μεταχειριζόταν μιὰ γλώσσα ποὺ δὲν ἦταν ἡ καθάρια δημοτική, χαρακτήριζε δὲν μαζὶ τὸ ὄφος του μ' ἔνα μοναδικὸ ἐπίθετο: «δημοσιογραφικό». Τὸ πόσο ἡ μορφὴ ἦταν γι' αὐτὸν ἀσήμαντη, φαίνεται κι' ἀπὸ τὸ δτι δὲν ἔδισταζε νὰ μεταφράζει ζένους συγγραφεῖς δταν συμφωνοῦσε μὲ τὸ μήνυμά τους καὶ θεωροῦσε δτι ἔπρεπε νὰ διαδοθεῖ, ἔστω κι' ἀν δὲ γνώριζε τὴ γλώσσα τους. Μετέφρασε ρωσικὰ διηγήματα δχι ἀπὸ τὸ πρωτότυπο, ἀλλ', ἀπὸ δεύτερο χέρι. Σ' ἔνα πολὺ προκατειλημμένο ἄρθρο του γιὰ τὶς Πετριές στὸν "Άλιο τοῦ Ξενόπουλου, δπου δὲν διακρίνει καμιάν ἀπὸ τὶς μεγάλες ἀρετὲς τοῦ Ξενόπουλου, τὴ δροσιά, τὴ χάρη καὶ τὴν ποίηση ποὺ εἶναι διάχυτες σὲ ἀπειρες σελίδες του, τὸν παλμὸ τῶν κοριτσιῶν του, ἀλλ' οὔτε καὶ τὶς πραγματικές του ἐλλείψεις, δπου τὸν ἀποκαλεῖ φωτογράφο καὶ τὸν κατηγορεῖ πῶς ἐπεζήτησε μόνο τὶς εὔκολες ἀπιτυχίες, πῶς δὲν ἐπεδίωξε τίποτε ἀλλο παρὰ νὰ κολακέψει τὰ ταπεινότερα γοῦστα τοῦ κοινοῦ,—φθάνει στὸ σημεῖο νὰ κάνει τὴν καταπληκτικὴ γιὰ ἔνα λογοτέχνη ἀπερίφραστη δήλωση, δτι δὲν τὸν ἔνδιαφέρει τὸ ἔργο, ἀλλὰ μόνο τὸ κοινωνικὸ του περιεχόμενο. "Υστερ" ἀπὸ λίγο, μέσα στὸ ίδιο ἄρθρο ἀναγνωρίζει δτι σ' ἔνα ἔργο τέχνης δὲν πρέπει νὰ ἔξετάζεται μόνο ἡ ὑπόθεση, δτι κύρια σημασία ἔχει ἡ διάπλαση τῶν χαρακτήρων, ἀλλ' ἐπειτα ἐπιμένει πάλι δτι δ σημερινὸς ἀναγνώστης δὲν μπορεῖ πιὰ νὰ προσελκυσθεῖ ἀπὸ τὶς Ιστορίες τῆς αἰώνιας Ζακύνθου ποὺ γοητεύει τὸν Ξενόπουλο, καὶ προσθέτει ἀκόμα δτι κι' αὐτὸς δ ἔρωτας εἶναι ἔνα μοτίβο ἑπερασμένο («τὸ παλιὸ ἔρωτικὸ μοτίβο ἔξαντλήθηκε: δ.τι ἔχει νὰ εἰπωθεῖ εἰπώθηκε»), δτι σ' ἔνα μυθιστόρημα δὲν ἔχουν θέση οἱ κοινοὶ ἀνθρώποι ποὺ τοὺς συναντοῦμε κάθε μέρα γύρω μας, κι' ἀς τοὺς ζωντάνεψεν δ λογοτέχνης, (δὲν ὑποπτεύθηκε δτι τὸ νὰ γίνει ἔνα λογοτεχνικὸ πρόσωπο γνώριμο στὸν ἀναγνώστη εἶναι τεράστια ἀπιτυχία τοῦ δημιουργοῦ του), ὑποστηρίζει δτι δ συγγραφέας δφείλει νὰ παρουσιάζει μιὰ πινακοθήκη ἀνθρώπων μὲ ξεχωριστὴ προσωπικότητα, μὲ ἔντονη μέσα τους ἐπαναστατικὴ δρμή, δτι μόνον οἱ φορεῖς νέων ίδεων εἶναι ἀξιοὶ νὰ γίνουν ἡρωες μυθιστορημάτων. Εἶχε ἐγκολπωθεῖ χωρὶς καμιὰ συζήτηση, μὲ τὸν πιὸ στενὸ καὶ μονομερῆ δυνατὸ τρόπο, τὴ θεωρία τοῦ Ιστορι-

κοῦ ὄλισμοῦ, ποὺ εἶναι βέβαια γόνιμη δταν ζητεῖ νὰ μὴν παραβλέπεται δ οἰκονομικὸς παράγοντας στὴ μελέτη τῆς ἐξέλιξης τῶν ἀνθρώπων καὶ τῶν κοινωνιῶν, ἀλλ' ἀσφυκτικὴ δταν ἐπιζητεῖ τὴν παντοκρατορία, δταν ἐπιμένει πῶς δὲν ὑπάρχει παρὰ δ οἰκονομικὸς παράγοντας κι' ἀγνοεῖ δλα τὰ ἀλλα ἐλατήρια ποὺ κινοῦν τὸν ἀνθρωπο, δλο τὸ πλάτος καὶ τὴν ποικιλία τῆς ζωῆς. Καταδίκασε δμαδικὰ τὸ ἔργο δλων περίπου τῶν συγγραφέων ποὺ προηγήθηκαν ἀπ' αὐτὸν τοὺς τοποθετοῦσε σχεδόν χωρὶς διακρίσεις δλους στὸ ίδιο ἐπίπεδο δὲν ξεχωρίζε οὔτε κάν τὸν Παπαδιαμάντη καὶ σχεδόν οὔτε καὶ τὸ Σολωμό. Στὴ νεκρολογία ποὺ ἔγραψε γιὰ τὸν Κονδυλάκη, τονίζει δτι δ θάνατός του λυπεῖ βέβαια γιατὶ ἔφυγε ἔνας ἀνθρωπος, ἀλλ' δτι στὴ λογοτεχνία δὲν ἀφίνει κανένα κενὸ («δ Κονδυλάκης κι' δ Βλάχος θὰ ξεχασθοῦν δριστικά»). Εἶχε ἀρκετὰ δίκιο δταν πρώτος αὐτὸς διατύπωσε ἐπιφυλάξεις γιὰ τὴν ἀξία τῶν διηγημάτων τοῦ Καρκαβίτσα, ποὺ γενικὰ θεωροῦνται ἀριστουργηματικά, ἀλλὰ δὲν ἐπεξήγησε τὴ γνώμη του, δὲν φανέρωσε τὶς οὐσιαστικές δμυναμίες τοῦ Καρκαβίτσα. Αποφάνθηκε μόνο δογματικό: «Στενὴ καὶ μικρόχαρη ἡ ἐποχὴ του, στενὸ καὶ μικρόχαρο τὸ ἔργο του. 'Ο 'Αρχαιολόγος εἶναι ἔνα ἔργο ἀποτυχημένο γιατὶ δ Καρκαβίτσας ἀγνοοῦσε τὴν Κοινωνιολογία. Δὲν μπορεῖς νὰ είσαι σοβαρὸς οὔτε ποιητής, οὔτε πεζογράφος; οὔτε ζωγράφος, οὔτε μουσικός, ἀν δὲν φροντίσεις νὰ γνωρίσεις πρωτήτερα τὴ ζωὴ κάτω ἀπὸ τὸ ἀπλετο φῶς τῆς Κοινωνιολογίας». Δὲν σφυγμομετροῦσε τὸ προσωπικὸ ταλέντο τοῦ συγγραφέα γιὰ τὸν δποϊο ἔγραφε. "Ολοὶ ἦταν ἀποκλειστικά καὶ μόνο ἀντιπρόσωποι καὶ θύματα τῆς ἐποχῆς τους.

Καὶ δεύτερη δρθὴ στὴ βάση της κεντρικὴ του ίδεα καταστρέφεται ἀπὸ τὸ δογματισμὸ στὰ συμπεράσματά της. Συχνὰ ἐπαναλαμβάνει δτι δ καλλιτέχνης δὲν ἀντιγράφει, ἀλλὰ δημιουργεῖ, δτι δ ηθογραφία, δταν ἀποβλέπει μόνο νὰ παρουσιάσει γραφικὰ στοιχεῖα, εἶναι κατώτερο εἶδος, δτι δ φωτογραφικὴ ἀκρίβεια δὲν εἶναι κύριο συστατικὸ τῆς Τέχνης, δτι δ 'Ελλάδα δὲν εἶναι αὐτοτελής μέσα στὴ μεγάλη εύρωπακή οἰκογένεια ώστε νὰ δικαιολογεῖται νὰ ἔχει ίδιότυπη λογοτέχνη («δὲν είμαστε μόνο ρωμιοὶ ἀλλὰ κι' ἀνθρωποι»), ἀναγνώριζε δμως γιὰ δημιουργὸ τὸν λογοτέχνη μόνο δταν ἐπαιρνει θέση ἀπέναντι στὰ κοινωνικὰ προβλήματα. "Ηθελε μάλιστα δ θέση αὐτὴ νὰ διαγράφεται φανερά, δ λογοτέχνης νὰ λέει ἀπερίφραστα τὴ γνώμη του: «Κάθε ἀνθρωπος σήμερα δφείλει νὰ ἔχει γνώμη. Καὶ νὰ τὴ λέει καθαρά καὶ νὰ τὴ γράφει». Τὸ αἰσθητικὸ του κριτήριο ἦταν τόσο ἀδύναμο, ώστε δὲν ἦταν κάν σὲ θέση νὰ διαιστανθεῖ τὴ δύναμη τῆς ὑποβολῆς. Συχνὰ διαμαρτύρεται ἐναντίον τῶν συγγραφέων

πού δὲν φωτίζουν ζωηρά τις πεποιθήσεις τους, έναντιον τῶν μισόλογων ποὺ χρησιμοποιοῦν μερικοὶ συγγραφεῖς. "Αγνοοῦσε δτὶ αὐτὰ εἶναι ποὺ κυρίως μεταδίουν τὸ μῆνυμα, δτὶ δτὰν δὲν κατορθώσει ὁ συγγραφέας νὰ προκαλέσει τὴ συνεργασία τοῦ ἀναγνώστη, τὸ ἔργο τοῦ δὲν ἔχει καμιὰ ἀπήχηση καὶ φυσικά οὔτε καὶ πειστικότητα. Τὴν πολεμική του ἔγαντιον τῶν μυθιστορημάτων τοῦ Κ. Θεοτόκη, στὰ δποῖα δὲν ἀναγνώριζε παρὰ ἐλάχιστη ἀξία, τὴ στήριζε δλη στὴν ἐπικριση τῆς ποιητικῆς ἀτμόσφαιρας ποὺ εἶναι διαχυτὴ στὶς σελίδες τους, καὶ πού, σύμφωνα μὲ τὴν ἀντίληψή του, ἐμποδίζει τὰ πρόσωπα νὰ δλοκληρώσουν τὴν ἐπαναστατική τους δντότητα. Δὲν τὸν ἔνδιαφέρει ἀν ἔχουν ζωῇ ἔξετάζει μόνο ἀν ὑπηρετοῦν τὸν κοινωνικὸν ἄγῶνα. Τὴν ποιητική αὐτὴ ἀτμόσφαιρα ποὺ τὸν ἔνοχλοῦσε καὶ στὰ ἔργα τοῦ Κ. Χατζόπουλου, τὴ θεωροῦσε στοιχεῖο ἀστικῆς καλλιτεχνικῆς παραγωγῆς. Δέχεται γιὰ μόνο προσὸν τοῦ Θεοτόκη καὶ τοῦ Χατζόπουλου τὸ δτὶ δοκίμασαν νὰ ἀποσπασθοῦν ἀπὸ τὴν ἡθογραφία, χωρὶς καὶ νὰ τὸ ἐπιτύχουν, τὸ δτὶ ἐπιχείρησαν μιὰ ἀνάταση πρὸς τὸ κοινωνικὸ μυθιστόρημα. Τοὺς ἀποκαλεῖ μεταβατικούς. "Οσο δμως κι' ἀν δὲν ἥταν σὲ θέση νὰ ἔκτιμησει καὶ νὰ χαρεῖ τὴν πνοὴ καὶ τὸν παλμὸ τοῦ Θεοτόκη καὶ τοῦ Χατζόπουλου, τὴ ζωῇ ποὺ δίνουν στὰ πρόσωπά τους, ἔχω τὴν ὑποψία δτὶ τὴ δριμύτητα τῆς ἐπίθεσῆς του τοῦ τὴν ὑπαγόρεψε κ' ἔνα ἄλλο ἀνομολόγητο, πιθανὸν καὶ στὸν ἴδιο τὸν ἔαυτό του, ἐλατήριο. Τὴν ὑποψία αὐτὴ μοῦ τὴν ἐνισχύει καὶ ἡ διαπλοτωση τῆς ἐπιείκειας ποὺ ἔδειξε, σύμφωνα μὲ τὴν ἐπιθυμία τοῦ Νοῦμα, γιὰ δλους τοὺς συνεργάτες τοῦ Νοῦμα. Θαύμασε φυσικά σχεδὸν ἀνεπιφύλαχτα τὸν ἴδιο τὸν Ταγκόπουλο, τοῦ ὅποιου σύγκρινε τὰ δράματα μὲ τὸ θέατρο τοῦ "Ιψεν, τὸ Πίσω ἀπὸ τὰ Κάγκελα μὲ τὴ Μπαλάντα τῆς Φυλακῆς τοῦ Wilde, ἀναγνωρίζοντας βέβαια διαφορές, μὰ καὶ μόνο ἡ συσχέτιση τῶν δύο ἔργων εἶναι γελοία, θαύμασε τὸν Γκόλφη, καλλιέργησε συστηματικά τὴν εῖνοια ἀπέναντι τῆς κλίκας, κι' ἀκόμα καὶ γιὰ τὸν Τυμφρηστό, τοῦ ὅποιου ἡ ρωμανικότητα ἥταν ἐντελῶς ἀντίθετη στὶς ἀξιώσεις του, ἐκφράσθηκε μὲ πολλὴ μαλακότητα. "Έχω τὴν ἐντύπωση δτὶ δὲν ἀνεχότανε νὰ τὸν διεκδικοῦν ἄλλοι τὸν τίτλο τοῦ πρωτοπόρου συγγραφέα. "Ήταν βέβαια τιμιώτατος, εἶχε καλὴ πίστη, ἀλλ' ὅταν κατάλαβε δτὶ ὁ Θεοτόκης κι' ὁ Χατζόπουλος ἥταν ἀντίζηλοι του, δτὶ τὰ ἔργα τους ἔτειναν νὰ ὑποσκελίσουν τὰ δικά του, θαύμαζονταν κι' ἀρεσαν περισσότερο ἀπὸ τὰ δικά του, μιὰ ποὺ δὲν ἥταν σὲ θέση νὰ δονηθεῖ ἀπὸ τὴν ποιητικὴ πνοὴ τους, μιὰ ποὺ είλικρινὰ αὐτὸν δὲν τὸν συγκινοῦσαν, παρασύρθηκε, χωρὶς νὰ συνειδητοποιήσει τὴν θαπεινότητα τοῦ κινήτρου, νὰ φωτίσει πολὺ ζωηρότερα

ἀπ'δ, τι θά τὸ ἔκανε ἀν δὲν ἐπιθυμοῦσε νὰ τοὺς κλονίσει, τὰ σφάλματα ποὺ αὐτὸς διέκρινε. Τὴν ἴδια τακτικὴ ἀκολούθησε κι' ἀπέναντι τοῦ Βουτυρᾶ. "Ο Ξενόπουλος εἶχε γράψει ἔνα ἔξοχο ἀρθρο, δπου φανερώνεται δλη ἡ λεπτότατη κριτικὴ του διαίσθηση κι' ἀντίληψη: Τὸ πρόβλημα Βουτυρᾶ. Ζητοῦσε νὰ ἔχηγήσει πῶς ὁ Βουτουρᾶς, παρ' δλες τὶς ἔλλειψεις του καὶ τὴν κακογραφία του, κατόρθωσε νὰ κατακτήσει τὸ κονό, νὰ ἔχει ἐπίθραση. "Ο Παρορίτης ἀπάντησε μ' ἔνα ἀρθρο μὲ τὸν ἴδιο τίτλο, δπου ἀρνεῖται κατηγορηματικά καὶ βίαια τὴν ἀναμφισβήτητη ἐπιρροή τοῦ Βουτυρᾶ. Παρουσιάζει τὸ παράδοξο φαινόμενο, αὐτὸς ποὺ οὐδέποτε ἔδινε σημασία στὴ μορφή, ποὺ ἔνδιαφερότανε μόνο γιὰ τὸ περιεχόμενο, νὰ κατηγορεῖ τὸ Βουτυρᾶ γιὰ τὶς αἰσθητικές του ἀνεπάρκειες. «Καμιὰ ίδεολογία, κανένα κοινωνικό περιεχόμενο, δὲν μποροῦν νὰ σώσουν ἔναν ἀτεχνο καλλιτέχνη.» "Ἐπαναλαμβάνει τὶς ἴδιες ἐπικρίσεις τοῦ Ξενόπουλου, δὲν προσθέτει καμιὰ νέα δική του παρατήρηση, ἀλλ' ἐνῶ ὁ Ξενόπουλος ἀντιμετωπίζει ἔνα πρόβλημα, αὐτὸς καταδικάζει ἀνέκκλητα. Δὲν διακρίνει κανένα προσὸν στὰ διηγήματα τοῦ Βουτυρᾶ. Δὲν παραδέχεται κὰν δτὶ ὑπάρχει πρόβλημα, ἀναγνωρίζει μόνον δτὶ ὁ Βουτουρᾶς ἔχει κάποιαν ἀδριστη τάση συμπάθειας γιὰ τὸν ἀδικημένους, στερεῖται δμως ἀπὸ κάθε φιλοσοφική κοσμοθεωρία: «Μετέφερε τὸ διήγημα ἀπὸ τὸ ἡθογραφικὸ στὸ ἀστικὸ ἐπίπεδο, δπως ἔγω (καὶ πάλι προβάλλει μὲ οἰηση τὴν ἀτομικὴ του συμβολὴ) ἀπὸ τὸ ἀστικὸ στὸ σοσιαλιστικό.» Εἶναι τόση ἡ διάθεσή του νὰ καταρρίψει, ώστε, ἐνῶ ὁ ἴδιος εἶχε περιορισθεῖ σ' ἐλάχιστα θέματα καὶ δὲν μπορεῖ νὰ μὴν τὸ ἥξερε, ἐνῶ ἀπειρες φορές εἶχε τούσει στὶς κριτικές του δτὶ ὁ λογοτέχνης πρέπει ν' ἀσχολεῖται ἀποκλειστικά καὶ μόνο μὲ τὸ κοινωνικό πρόβλημα, πού, έστω κι' ἀν ἔχει διάφορες πλευρές, δλες ἀναγκαστικά μοιάζουν ἀναμεταξύ τους, ἔχανταται ἀκόμα καὶ γιὰ τὴ μονοτονία τοῦ Βουτυρᾶ!

*.

"Ο Παρορίτης, τόσο μὲ τὰ μυθιστορήματά του καὶ τὰ διηγήματά του, δσο καὶ μὲ τὰ κριτικά του ἀρθρα, φιλοδέξησε νὰ γίνει δδηγός· ἀπέκτησε μάλιστα τὴν πεποιθηση δτὶ ἐπέτυχε τὸν σκοπό του. Στὴν ἐποχὴ του τὸ πίστεψαν κι' ἀλλοι. Σήμερα ἀντιλαμβανόμαστε δτὶ, ἀπειδή δὲν κατόρθωσε νὰ μεταφέρει τὸ κήρυγμά του στὴν περιοχὴ τῆς Τέχνης, δὲν μεταδίνει καγένα μῆνυμα, δὲν διεγείρει καμιὰ σκέψη. "Ο ἀναγνώστης δὲν θέλγεται, δὲν προσελκύεται τουλάχιστον ἀπὸ μερικές, έστω καὶ σπασμωδικές, φράσεις ἐπιμελημένες, σμιλευμένες, δὲν συναντᾶ ποτὲ κάποια, οὔτε καὶ λεπτομερειακή, μορφική λαμπρότητα, κάποιο σπινθηροβόλημα. Τὸ μόνο πρόσδογ τοῦ

φους του είναι ότι δὲν παρουσιάζει αίσθητές άκαλαιοθησίες· ήταν βέβαια φανατικός διπαδός του Ψυχάρη· τὸν θαύμαζε δχι μόνο σὰν ὑποκινητὴ κ' ἐμψυχωτὴ τοῦ γλωσσικοῦ ἀγώνα, σὰν ἀρχηγὸς τοῦ Δημοτικισμοῦ, ἀλλὰ καὶ σὰ μεγάλο πεζογράφο καὶ μυθιστοριογράφο, σὰ βαθὺ ψυχολόγο, ἀκόμα καὶ σὰ μεγάλο καλλιτέχνη· συχνά τονίζει: «"Ἡ θ' ἀκολουθήσουμε τὸν Ψυχάρη, θὰ ὑποταχθοῦμε στὴν πειθαρχία ποὺ ἀπαιτεῖ, ή θὰ σθυσθοῦμε ἀπὸ τὸν χάρτη τῆς Εὐρώπης." Ας μὴ φανεῖ περίεργο. Γλῶσσα θὰ πεῖ πολιτισμός.» Ο Ψυχάρης είναι δὲ μόνος πνευματικός δινθρωπος στὸν διποίο δικαιολόγησε καὶ συγχώρησε τὶς ἀστικές του ἀντιλήψεις, κι' δταν δὲ ο Ψυχάρης κι' δὲ Νομᾶς ἡρθαν σὲ διένεξη, πικράθηκε διδυνηρότατα. Ἐν τούτοις ἀπέφυγε τὶς ἀποκρουστικές ἀκρότητες καὶ ἐπίσης καὶ τοὺς ἀνυπόφορους γλυκασμοὺς τοῦ Δασκάλου. Η γλῶσσα του είναι κανονική, στρωτή, ἀνετη, ἀλλὰ συνολικά τὸ ὑφος του είναι ἔντελως θαμπό, βαρὺ κι' ἀδύνατο, μονότονο, χωρὶς ἀτομικὸ χαραχτήρα. Μιλώντας γιὰ τὸν Ἀνδρέα καὶ γιὰ τὸν ἑαυτὸ του στοὺς Δύο Λόρδους, λέει, είναι ἀλήθεια: «Ποτὲ ἔργο του δὲν ήτανε ἔτοιμο. Πάντοτε θὰ είχε κάτι νὰ προσθέσῃ, κάτι νὰ βγάλῃ, κάτι ν' ἀλλάξῃ. Καὶ στὸ τυπογραφεῖο τὰ χειρόγραφά του δὲ μένανε ἥσυχα, καὶ πολλές φορὲς τὰ ζητοῦσε πισω γιὰ ν' ἀναθεωρήσῃ κάποια σελίδα καὶ νὰ μεταβάλῃ κάποια λέξη. Γιατὶ δὲ Ανδρέας ήταν ἀπὸ κείνους ποὺ πιστεύανε πώς τὸ γράψιμο είναι ψιλοδουλιά καὶ πώς δυο

περισσότερο ψιλοδουλεμένο είναι ξα ἔργο καὶ στὴν οὐσία του καὶ στὴ φόρμα του τόσο καλήτερο βγαίνει.» Οὔτε στὴν οὐσία ὅπως τὸ ἀνέπτυξα, μάλιστα καὶ στὴ μορφὴ διακρίνεται καθόλου αὐτὴ ἡ ἐπεξεργασία, γιὰ τὴν δποια ὑπερηφανεύεται δὲ Παρορίτης. Ήταν εἰλικρινής καὶ πιθανὸν νὰ δούλευε, νὰ ἔγραφε, γάρ συνέθετε ἀργά καὶ μὲ κόπο, ἀλλ' δταν ξα μεταλλεῖο στερεῖται ἀπὸ πλούσιες φλέβες, καμιὰ ἐκμετάλλευση δὲν μπορεῖ νὰ ἔξαγαγει ἀπ' αὐτὸ τὶς ὅλες ποὺ δὲν ἔχει. Ολοι οἱ σχηματισμοὶ τῶν φράσεών του, δλοι οἱ ἐκφραστικοὶ του τρόποι, δλες οἱ ἐλάχιστες εἰκόνες του, ξαουν κιόλας χρησιμοποιηθεῖ ἀπὸ ἄλλους πρὶν ἀπ' αὐτὸν, είναι κοινοτοπικώτατα κλισέ. Ο Παρορίτης φιλοδόξησε ν' ἀνοίξει ξαναν καινούριο δρόμο. Τὸν ἀνοίξει μαζὶ μὲ ἄλλους, καὶ γι' αὐτὸ τοῦ ἀξίζει ἐκτίμηση, τοῦ ἀξίζει νὰ γίνεται μνεῖα γι' αὐτόν. Μάσ αὐτὸ τὸ δρόμο ποὺ δνοίξει δὲν προχωρησε καθόλου, δὲν χαράχθηκαν τὰ βήματά του. Η πρόθεση παρέμεινε πολὺ ἀνώτερη ἀπὸ τὴν πραγματοποίηση, καὶ δυστυχῶς δὲ Παρορίτης δὲν είναι ξα σπάνιο φαινόμενο στὴ νεοελληνικὴ λογοτεχνία. Πολλοί, πάρα πολλοί νεοέλληνες συγγραφεῖς δὲν κατόρθωσαν νὰ δώσουν ἀρτία ἐκφραση στὸ μήνυμά τους. Η ἀδυναμία τους αὐτὴ δὲν πρέπει ν' ἀποδοθεῖ κοντόφθαλμα καὶ δμεσα στὴν Ἑλλειψη ζωντανῶν προτύπων γύρω τους· είναι δμως ἀναμφισβήτητο δτι πολὺ τοὺς ἀδίκησε ἡ Ἑλλειψη γύρω τους ζωηρῆς, ἔξελιγμένης, ἀνεπτυγμένης πνευματικῆς ζωῆς.

ΑΛΚΗΣ ΘΡΥΛΟΣ

ΕΡΓΑ

Διηγήματα

Ἀπὸ τὴ Ζωὴ τοῦ Δειλινοῦ 1906

Οἱ νεκροὶ τῆς Ζωῆς 1907

Ο πατέρας 1921

Τὸ πέρασμα Ἀνθολογία Τὸ Ἑλληνικὸν Λιήγημα. "Υπάρχει" στὴ συλλογὴ Ο Πατέρας

Τὰ κόκκινα τριαντάφυλλα Ἀνθολογία 55 Ἑλληνικὰ Διηγήματα. "Υπάρχει στὴ συλλογὴ Απὸ τὴ Ζωὴ τοῦ Δειλινοῦ

Ἡ Μουσικὴ Νουμᾶς 1903 τεῦχος 17 σελ. 4-5

Ἡ Ἐξομολόγηση Νουμᾶς 1903 τεῦχος 52 σελ. 4

Τὰ σύνκεφα Νουμᾶς 1904 τεῦχος 88 σελ. 6

Ο Γκοζυμίρος Νουμᾶς 1904 τεῦχος 112 σελ. 3

Ο Γυρισμὸς Νουμᾶς 1904 τεῦχος 121 σελ. 8-9

Μπουρλοτιέρης Νουμᾶς 1905 τεῦχος 137 σελ. 3-5

Θεία δίκη Νουμᾶς 1905 τεῦχος 143 σελ. 8-10

Ο Δρόμος Νουμᾶς 1905 τεῦχος 151 σελ. 10-11

Τὸ οκτώλι τοῦ Κύρ Νικήτα Νουμᾶς 1905 τεῦχος 161 σελ. 10

Ο Χατζῆς Νουμᾶς 1905 τεῦχος 169 σελ. 9-10 συμπεριλαμβάνεται στὴ συλλογὴ Απὸ τὴ Ζωὴ τοῦ Δειλινοῦ

Τὸ Κατοστάρικο Νουμᾶς 1906 τεῦχος 172 σελ. 3-5 συμπεριλαμβάνεται στὴ συλλογὴ Απὸ τὴ Ζωὴ τοῦ Δειλινοῦ

Ο Κουτσοβασίλης Νουμᾶς 1906 τεῦχος 185 συμπεριλαμβάνεται στὴ συλλογὴ Απὸ τὴ Ζωὴ τοῦ Δειλινοῦ

Στὸ Χιόνι· Η Καμπάνα τοῦ Ἀηγεωδγειοῦ Νουμᾶς 1906 τεῦχος 208 συμπεριλαμβάνεται στὴ συλλογὴ Απὸ τὴ Ζωὴ τοῦ Δειλινοῦ

Δίχως Καρπό· Τὰ κόκκινα τριαντάφυλλα· Ο Θάνατος τοῦ Βράχου Νουμᾶς 1906 τεῦχος 209 σελ. 5-9 συμπεριλαμβάνονται στὴ συλλογὴ Απὸ τὴ Ζωὴ τοῦ Δειλινοῦ

Δίχως καρπὸ Παναθήναια 1906 σελ. 254-255 συμπεριλαμβάνεται στὴ συλλογὴ Απὸ τὴ Ζωὴ τοῦ Δειλινοῦ

Ο Νόμος Νουμᾶς 1906 τεῦχος 221 σελ. 5-7 συμπεριλαμβάνεται στὴ συλλογὴ Ο Πατέρας μὲ τὸν τίτλο Πάνω στὰ κέντρα

Παγωνιά Νουμᾶς 1907 τεῦχος 257 σελ. 7 συμπεριλαμβάνεται στὴ συλλογὴ Οἱ νεκροὶ τῆς Ζωῆς

Χαμένη ἑλπίδα Νουμᾶς 1907 τεῦχος 259 σελ. 5 - 7 συμπεριλαμβάνεται στή συλλογή Οἱ νεκροὶ τῆς Ζωῆς

*Ο πατέρας Νουμᾶς 1908 τεῦχος 292 σελ. 5 - 8 συμπεριλαμβάνεται στή συλλογή Οἱ Πατέρας

Τὸ χειρόγραφο Νουμᾶς 1914 τεῦχος 541 σελ. 281 - 283 συμπεριλαμβάνεται στή συλλογή Οἱ Πατέρας

Τὸ πέραμα Νουμᾶς 1915 τεῦχος 556 σελ. 141 - 143 συμπεριλαμβάνεται στή συλλογή Οἱ Πατέρας

Στή φίξα τοῦ βουνοῦ Νουμᾶς 1916 τεῦχος 604 σελ. 310 - 313 συμπεριλαμβάνεται στή συλλογή Οἱ Πατέρας

Θόδώρος Πυρσός 1917 τεῦχος 4 σελ. 74 - 80 συμπεριλαμβάνεται στή συλλογή Οἱ Πατέρας

*Ο δάσκαλος Πυρσός 1918 τεῦχος 7 σελ. 2 - 9 Τὸ παλάτι τῆς Δικαιοσύνης Βωμᾶς 1918 τεῦχος 5 σελ. 41 - 43

Πρεδδότη! Νουμᾶς 1918 τεῦχος 611 σελ. 21 - 24

Σχολὴ χοροῦ Πυρσός 1919 τεῦχος 17 - 18 σελ. 66 - 73 συμπεριλαμβάνεται στή συλλογή Οἱ Πατέρας

Στὸ φᾶς τῆς λάμπας Μοῦσα 1920 τεῦχος 2 σελ. 18 - 19

*Η Νίκη Νουμᾶς 1920 τεῦχος 665 σελ. 4 - 6

*Η δόξα τοῦ μαθηγητῆ Νουμᾶς 1920 τεῦχος 695 σελ. 68 - 70

Τὸ παιδί τοῦ ἀφάντη Νουμᾶς 1920 τεῦχος 712 σελ. 338 - 340

Τὸ καφενεδάκι ποὺ πεθαίνει Νουμᾶς 1921 τεῦχος 728 σελ. 187 - 190

Τὸ τάμα Νουμᾶς 1922 τεῦχος 755 σελ. 50 - 55

Χαμένη ζωὴ Νουμᾶς 1923 τεῦχος 773 σελ. 253 - 272

Σάπτιο αἷμα Νουμᾶς 1924 τεῦχος 780 σελ. 12 - 28

Τὰ κούτσουρα Νέοι Βωμοὶ 1924 τεῦχος 2 σελ. 33 - 38

Τὸ Γκαρασόνι Σύγχρονη Σκέψη 1928 τεῦχος 2 σελ. 83 - 89

*Ἐνα σακκὶ κόκκαλα Νουμᾶς 1929 τεῦχος 789 σελ. 55 - 59

*Ο Τσαρλατάγος Νουμᾶς 1930 τεῦχος 794 σελ. 162 - 165

Τὸ φῖδι μέσα στὸ σπίτι μου Νουμᾶς 1931 τεῦχος 801 - 805 σελ. 82 - 85

Μυθιστορήματα

Στὸ "Αλμουρο" 1910

*Ο ποιητὴς (σελίδες ἀπὸ τὸ "Αλμουρο") Νουμᾶς 1910 τεῦχος 390 σελ. 7 - 8

Τὸ Μεγάλο Παιδί 1916 β' ἔκδοση 1924 πρωτόημοσιεύθηκε στὸ Νουμᾶς 1917

*Ο Κόκκινος Τράγος 1924

Οἱ Δύο Δρόκοι 1927

Κριτικὰ ἄρθρα

Χακόμοιρη Ἀντιγόνη! Νουμᾶς 1903 τεῦχος 69 σελ. 2 - 4

*Ἀγνωστες σελίδες Νουμᾶς 1903 τεῦχος 76 σελ. 2 - 3

Γιὰ ἓνα βιβλίο Νουμᾶς 1904 τεῦχος 95 σελ. 4 - 5

*Ἐχουμε ποιητὰς Νουμᾶς 1904 τεῦχος 118 σελ. 1

*Η Πλιάδα τοῦ Πάλλη Νουμᾶς 1904 τεῦχος 127 σελ. 3 - 4

Ταγκοπούλου: *Ο Δεωτος Νουμᾶς 1906 τεῦχος 183 σελ. 12

*Άπο τοὺς ἀγῶνες Νουμᾶς 1906 τεῦχος 197 σελ. 5

*Ἀπάντηση στὸν "Ἐφιονα Νουμᾶς 1906 τεῦχος 216 σελ. 5

Ν. Γιόρκης: Τὸ παιδί τοῦ Αἴτοῦ (εἰσαγωγή, μετάφρ. ἀπὸ τὰ γερμανικά) Νουμᾶς 1907 τεῦχος 260 σελ. 2 - 7

Γρ. Σενοπούλου: Διηγήματα Νουμᾶς 1908 τεῦχος 279 σελ. 9 - 12

Γρ. Σενοπούλου: Πετριές στὸν "Ηλίο Νουμᾶς 1919 τεῦχος 632 σελ. 339 - 340

Κ. Θεοτόκη: *Ο Κατάδικος Νουμᾶς 1920 τεῦχος 667 σελ. 36 - 38

Κριτικὲς σελίδες: *Δδ. Άδαμαντίου: Ἰστορία τῆς Βυζαντινῆς Αὐτοκρατορίας. — Τυμφρηστοῦ: Διηγήματα Νουμᾶς 1920 τεῦχος 677 σελ. 195 - 197

Κριτικὲς σελίδες: Φαλτάϊτες: Αργία. — Σ. Λευκοπαρίδη: *Ο Γιακουμῆς Νουμᾶς 1920 τεῦχος 681 σελ. 268 - 269

Κριτικὲς σελίδες: Δ. Ταγκόπουλος: Πλάτη στὴν Αγάπη Νουμᾶς 1920 τεῦχος 685 σελ. 325 - 326

Bataille: *Ο Εμψυχωτής Νουμᾶς 1920 τεῦχος 693 σελ. 44 - 45

*Ο διηγηματογράφος Κ. Χατζόπουλος Νουμᾶς 1920 τεῦχος 696 σελ. 86 - 87

Παλαιότερες γνῶμες γιὰ τὸ δρόγο τοῦ Κ. Χατζόπουλου (ἀνατύπωση ἀπὸ τὸ Νουμᾶς) Νία Ἑστία 1940 τεῦχος 382 σελ. 1811

*Ο διηγηματογράφος Κ. Χατζόπουλος (ἀνατύπωση ἀπὸ τὸ Νουμᾶς) Νεοελληνικά Γράμματα 1940 τεῦχος 193 σελ. 6

Αλεχύλου Πέρσας: Νουμᾶς 1920 τεῦχος 705 σελ. 229 - 230

Κριτικὲς σελίδες: Μ. Μητσάκη: Αθηναϊκαὶ σελίδες Νουμᾶς 1920 τεῦχος 707 σελ. 260 - 262

*Ο Γήταυρος τοῦ Γκόλφη Νουμᾶς 1921 τεῦχος 717 σελ. 12 - 14

Τυμφρηστοῦ: *Η φραλα τοῦ Πέραν Νουμᾶς 1921 τεῦχος 718 σελ. 30 - 31

Κριτικὲς σελίδες: Β. Πάνου: *Η δύσκολη ὥρα Νουμᾶς 1921 τεῦχη 733 καὶ 734 σελ. 264 - 266 καὶ 280 - 282

Κριτικὲς σελίδες: Ψυχάρης: Τὰ δυο τριαντάφυλλα τοῦ Χάρου Νουμᾶς 1921 τεῦχη 740 καὶ 742 σελ. 379 - 381 καὶ 42 - 44

Κριτικὲς σελίδες: Νουμᾶς καὶ Ψυχάρης Νουμᾶς 1921 τεῦχος 743 σελ. 51 - 55

Κριτικὲς σελίδες: Γ. Χαριτάκη: *Η ἐκατονταετήρις τῆς Ελλ. Ἐπαναστάσεως Νουμᾶς 1922 τεῦχος 757 σελ. 81 - 84

Κριτικὲς σελίδες: Κ. Θεοτόκη: Οἱ οικλάβοι στὰ δεσμά τους Νουμᾶς 1922 τεῦχος 762 σελ. 164 - 166.

A. Σκιάδας Νουμᾶς 1922 τεύχος 765 σελ. 44 - 45
Σένη φιλολογία : Νέα Τέχνη Νουμᾶς 1922 τεύχος 767 σελ. 90 - 91

Κριτικής σελίδες : Δ. Τανάλια: Τὸ φῶς ποὺ καίει Νουμᾶς 1922 τεύχος 768 σελ. 97 - 99

Κριτικής σελίδες : Η. Πικρού, Χαμένα κορμά Νουμᾶς 1923 τεύχος 770 σελ. 68 - 70

Άντρεας Καρναβίτος Νουμᾶς 1923 τεύχος 770 σελ. 17 - 27

Κριτικής σελίδες : Ζ. Παπαντωνίου: Πεζοί φυθμοί Νουμᾶς 1923 τεύχος 771 σελ. 113 - 116

Κριτικής σελίδες : Φ. Κόντογλου: Pedro Cazas Νουμᾶς 1923 τεύχος 774 σελ. 355 - 359

Τὸ πρόβλημα Βουτυρᾶ Νουμᾶς 1924 τεύχος 781 σελ. 117 - 129

Κριτική σημειώματα : Φ. Μιχαλόπουλου: Σκηνιγώντας πτώμα. — I. Κορδάτου: Ἡ κοινωνική σημασία τῆς Ἑλλ. Ἐπαναστάσεως τοῦ 1921 Νουμᾶς 1924 τεύχος 782 σελ. 212 - 217

Κριτική σημειώματα : Πολ. Παπαχριστόδούλου: Θρακικὲς ἡθογραφίες. — Σπ. Κοντού: Κ. Θεοτόκης Νουμᾶς 1924 τεύχος 783 σελ. 271 - 275

Κριτική σημειώματα : Κ. Ρώτα: Τὸ ἐν Ὑλίγῃ ἱερὸν θηρίον Νουμᾶς 1924 τεύχος 784 - 785 σελ. 427 - 428

Μπορεῖ νὰ ὑπάρξει σοσιαλιστικὴ τέχνη στὴν Ἑλλάδα; Ἐρμῆς 1927 τεύχος 5 σελ. 144 - 148

Κριτική σημειώματα : Π. Ιστράτι: Κυριά Κυραλίνα Ἡλύσια 1927 τεύχος 1 σελ. 10 - 11

Ἡ κοίση στὴ λογοτεχνία μας Ἡλύσια 1927 τεύχος 2 σελ. 43 - 45

Τὸ ἐλληνικὸ σοσιαλιστικὸ βιβλίο Ἐλεύθερος Λόγος 1η Ἱανουαρίου 1928

Ἐγα γράμμα Νέα Ἑστία 1928 τεύχος 8 σελ. 374 - 375

Ἐμεῖς οἱ Ἀρνητὲς Φοιτητικὴ Συντροφιὰ 1929 τεύχος 1 σελ. 3

Μπροστὰ στὸν τάφο του (νεκρολογία Ψυχάρη) Νουμᾶς 1929 τεύχος 787 σελ. 22 - 24

Κριτικὸς ὑστερεομόδς πάνω στὸ Σολωμὸ Νουμᾶς 1929 τεύχος 788 σελ. 36 - 38

Ορέστη Διγενῆ [Γιώργου Θεοτοκᾶ]: Τὸ ἐλεύθερο πνεῦμα Νουμᾶς 1930 τεύχος 790 σελ. 70 - 72

Πρωτοπόροι: Γαγκόπουλος Νουμᾶς 1930 τεύχος 791 σελ. 88 - 90

Γιὰ τὴ μοντέρνα τέχνη. Ἀπ' ἀφορμὴ τὸ βιβλίο τοῦ Θρ. Καστανάκη: Στὸ χρόνο τῆς Ἔδρωπης Νουμᾶς 1930 τεύχος 792 σελ. 98 - 99

Γαλάτειας Καζαντζάκη: 11 π.μ.-1 μ.μ. Νουμᾶς 1930 τεύχος 792 σελ. 111 - 112

Τὰ ἔκατόχρονα στὴ λογοτεχνία μας Νουμᾶς 1930 τεύχος 793 σελ. 116 - 117

Β. Μεσολογγίτη: Ὁ Ἀκούμας Νουμᾶς 1930 τεύχος 793 σελ. 127

Καὶ σάλι γιὰ τὴ μοντέρνα τέχνη (Ἀπάντηση στὸ Θρ. Καστανάκη) Νουμᾶς 1930 τεύχος 794 σελ. 186 - 187

Κατηφόρη: Ὅσο βαστάει τὸ σκοτάδι. — **Δευτοκαρίδη:** Ὁρίζοντες Νουμᾶς 1930 τεύχος 794 σελ. 148 - 144

Μιχαλόπουλου: Ρήγας δ Βελεστινλῆς Νουμᾶς 1930 τεύχος 795 - 796 σελ. 160 - 161

Ἡ φιλολογικὴ οὐδετερότητα: Ν. Κατηφόρη: Ἡ Πιάτσα. — Σ. Μυριβήλη: Ἡ Ζωὴ ἐν Τάφῳ Νουμᾶς 1931 τεύχος 800 σελ. 41 - 43

Ο Συνεχιστής (νεκρολογία Π. Ταγκόπουλου) Νουμᾶς 1931 τεύχος 802 - 803 σελ. 66 - 68

Ο Νουμᾶς καὶ οἱ καινούργιες ίδες Τὰ εἰκοσάχρονα τοῦ Νουμᾶ σελ. 24 - 30

Πρόλογος στὸ βιβλίο τοῦ Δ. Ταγκόπουλου «Πίσω ἀπὸ τὰ κάγκελα»

Γλωσσικὰ καὶ πολιτικὰ ἀρθρα

Τὸ Συνέδριο τῆς Ψέντιᾶς Νουμᾶς 1908 τεύχος 45 σελ. 2

Τὸ Δασκαλοπάζαρο Νουμᾶς 1904 τεύχος 90 σελ. 4

Ολα νὰ κλείσουντε Νουμᾶς 1904 τεύχος 123 σελ. 4

Τὸ Λάβαρο τῆς Δαύρας Νουμᾶς 1905 τεύχος 140 σελ. 4.

Τὸ μίσος Νουμᾶς 1919 τεύχος 616 σελ. 83

Ἀφῆστε τοὺς λαοὺς Νουμᾶς 1919 τεύχος 630 σελ. 305 - 304

Σοσιαλιστικὴ δλιγαρχία Νουμᾶς 1919 τεύχος 636 σελ. 399 - 400

Νὰ μὴ τοὺς μιμηθῆτε Νουμᾶς 1919 τεύχη 646 καὶ 647 σελ. 559 - 560 καὶ 576 - 577

Ἐσεῖς καὶ ἐμεῖς Νουμᾶς 1919 τεύχος 648 σελ. 591 - 593

Δογοτεχνία καὶ σοσιαλισμὸς Νουμᾶς 1919 τεύχος 661 σελ. 807 - 808

Ο Σκληρὸς καὶ ἡ γλώσσα Νουμᾶς 1920 τεύχη 672 καὶ 673 σελ. 116 - 117 καὶ 183 - 184

Ἡ ἀνάσταση τοῦ Δασκάλου Νουμᾶς 1920 τεύχος 690 σελ. 408 - 404

Ἐγα δνειδο ποὺ σβήνει Νουμᾶς 1920 τεύχη 714 καὶ 715 σελ. 382 - 383 καὶ 388 - 389

Τὸ στοιχειωμένο καρέβι Νουμᾶς 1920 τεύχος 721 σελ. 68 - 69

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Ἄγρας Τέλλος: Ρ. Γκόλφη: «Φαντασία καὶ ποίηση» Νέα Ἐποχὴ 1935 τεύχος 5 - 6 σελ. 32

Ἄγρας Τέλλος: Θαλῆ Ρητορίδη: «Τὰ κοινωνικὰ φεύγματα καὶ ἡ ἐπίδρασή τους στὴ μεταπολιτικὴ λογοτεχνία» Νεοελληνικά Γράμματα 1935 τεύχος 3 σελ. 3

Ἄγρας Τέλλος: Παρορίτης Κώστας (Μεγάλη Ἑλληνικὴ Ἐγκυροπαιΐδεια)

Ἀλιβιζᾶς Μπάμπης: Λογοτεχνία καὶ σοσιαλισμὸς Ἐραριστής Δεκέμβρης 1924

Ἀνώνυμος: Κ. Παρορίτης: «Τὸ μεγάλο παιδί» Κριτικὴ καὶ ποίηση 1919 σελ. 388

Ἀνώνυμος: «Ο κόκκινος τράγος» Ἐθνος 18 Ιανουαρίου 1924

Ἀνώνυμος: Νεοελληνικά Γράμματα 1927 τεύχος 10 σελ. 471 - 472

Άνωνυμος: Τὸ σοσιαλιστικὸ βιβλίο κι' ὁ Κώστας Παρορίτης Νέα Ἐπιθεώρηση 1928 τεῦχος 2 σελ. 62

Άνωνυμος: Σημειώματα Ἀλεξανδρινὴ τέρη 1928 τεῦχος 4 σελ. 164

Άνωνυμος: Σύγχρονη Σκέψη 1928 τεῦχος 2 σελ. 102

Άνωνυμος: Πρωτοπόροι 1931 τεῦχος 11 - 12 σελ. 479 - 480

Άνωνυμος: Νεκρολογία Κίκλος 1932 τεῦχος 3 σελ. 144

Άνωνυμος: Κ. Παρορίτης Νεοελληνικὰ Γράμματα 1938 τεῦχος 60 σελ. 2

Άρετας. Πακαδηναία Ἀπρίλιος 1910 σελ. 62

Βασίλας Γ. Ἐνα γράμμα Νεοελληνικὰ Γράμματα 1938 τεῦχος 59 σελ. 14

Βουτιερίδης Ἡλ. Σύντομη ἴστορία νεοελληνικῆς λογοτεχνίας σελ. 328 καὶ 414 - 415

Γιαννιδές Ν.: Μ. Φιλήντας Σοσιαλιστική Ζωή Αὐγούστου - Σεπτεμβρίου 1934

Γκόλφης Ρήγας: Κ. Παρορίτη «Τὸ μεγάλο παιδί» Νουμᾶς 1916 τεῦχος 597 σελ. 221 - 222

Γκόλφης Ρήγας: Κ. Παρορίτη «Ο κόκκινος τράγος» Νουμᾶς 1924 τεῦχος 780 σελ. 58 - 59

Γκόλφης Ρήγας: Κ. Παρορίτης (ἐπικήδειος λόγος) Νέα Ἐστία 1932 τεῦχος 121 σελ. 42 - 43

Γκόλφης Ρήγας: Εἰσαγωγὴ στὴ νεοελληνικὴ πεζογραφία Νέα Γράμματα 1935 τεῦχος 10 σ. 535

Γκόλφης Ρήγας: Ό Χατζόπουλος κι' ὁ Νουμᾶς Νέα Ἐστία 1940 τεῦχος 322 σελ. 1298

Γληνδές Δ.: Τὸ γλωσσικὸ ζήτημα Νέοι Πρωτοπόροι 1934 τεῦχος 5 σελ. 138

Greczynska Νίκη: Ἐνα γράμμα γιὰ τὸν Α. Καρκαβίτου Νεοελληνικὰ Γράμματα 1939 τεῦχος 132 σελ. 14

Έλευθερονδάκη Λεξικὸν: Κ. Παρορίτης

Έρμονας: Κριτικὲς ἀναποδιές: Κ. Παρορίτης «Ἀπὸ τὴ ζωὴ τοῦ δειλινοῦ» Νουμᾶς 1906 τεῦχος 215 σελ. 1

Εσπερεις Χρ.: «Τὸ μυθιστόρημα» σελ. 79

Ηλιάδης Γ.: Ό «Πατέρας» τοῦ Κώστα Παρορίτη Νουμᾶς 1921 τεῦχος 735 σελ. 296 - 298

Καλαμάρης Ν.: Οἱ λιποτάχτες τῆς ζωῆς Φοιτηικὴ Συντριφοιά 1929 τεῦχος 2 σελ. 8

Καλάμας Ν.: Τὸ «Μεγάλο Παιδί» Νουμᾶς 1918 τεῦχος 611 σελ. 28 - 29

Καστανάκης Θρ.: Ἡ αἰώνια μοντέρνα τέχνη Νουμᾶς 1930 τεῦχος 797 σελ. 166 - 168

Κ. Μ.: Ἡ τυχοδιωχτικὴ ἀγτίληψη γιὰ τὸν ιστορικὸ ὑλισμὸ στὴ φιλολογία καὶ στὴν τέχνη Ριζοσπάστης 7 Μαΐου 1927

Κορδάτος Γ.: Κ. Παρορίτη «Οἱ δύο δρόμοι» Νέα Ἐπιθεώρηση 1928 τεῦχος 1 σελ. 24 - 25

Κορδάτος Γ.: Κ. Χατζόπουλος: ὁ Σοσιαλιστής Νέα Ἐστία 1940 τεῦχος 322 σελ. 1283

Κροκιάτης Δ.: Ό λακωνικὸς τύπος Νέα Ἐστία 1937 τεῦχος 248 σελ. 620

Λεβάντας Χρ.: Οἱ ἔχθροὶ τοῦ Ἑλληνικοῦ βιβλίου Νεοελληνικὴ Λογοτεχνία 1928 τεῦχος 7 σελ. 237

Μεχαλόπουλος Φ.: Κ. Παρορίτη «Ο κόκκινος τράγος» Ἐλληνικὴ Λογοτεχνία 1924 τεῦχος 2 σελ. 27 - 28

Μιχαλόπουλος Φ.: Κ. Παρορίτη «Ο κόκκι-

νος τράγος» Δημοκρατία 23 Νοεμβρίου 1924

Σενόπουλος Γ.: Περιοδικὰ καὶ ἐφημερίδες Νέα Ἐστία 1928 τεῦχος 7 σελ. 334

Σενόπουλος Γ.: Δόγος στὴ δεξιωσή του στὴν Ακαδημία Νέα Ἐστία 1932 τεῦχος 124 σελ. 183 - 184

Σενόπουλος Γ.: Ἀπάντηση σὲ ἔρευνα τοῦ περιοδικοῦ Σεκτήμα 1934 τεῦχος 16 σελ. 128

Σενόπουλος Γ.: Συνέντευξη μὲ τὸν κ. Μ. Σκουλόδη γιὰ τὰ Σύγχρονα Προβλήματα τῆς Πνευματικῆς μας Ζωῆς Νεοελληνικὰ Γράμματα 1935 τεῦχος 19 σελ. 3

Σέδης Θ.: Α. Καρκαβίτσας Ιδέα 1933 τεῦχος 12 σελ. 334

Παλαμᾶς Κ.: Κ. Παρορίτη «Τὸ μεγάλο παιδί» Ἐμπρὸς 1917 23 καὶ 26 Φεβρ. 1917 (ἀναδημοσιεύεται στὴ Β' ἔκδοση τοῦ «Μεγάλου Παιδιοῦ» ως πρόλογος)

Παλαμᾶς Κ.: Ἐνα γράμμα Νέα Ἐστία 1932 τεῦχος 121 σελ. 43 - 44

Παναγιωτόπουλος Ι.: Στοιχεῖα ἴστορίας τῆς νεοελληνικῆς λογοτεχνίας σελ. 148

Παναγιωτόπουλος Σπ.: Δ. Γολέμης, ὁ πολύμορφος. «Ο Δημήτρης Γολέμης καὶ τὸ ποιητικό του ἔργο σελ. 86

Παπαδάκης Ν.: Ἐνα γράμμα γιὰ τὸν Κ. Παρορίτη Νεοελληνικά Γράμματα 1938 τεῦχος 60 σελ. 10

Παπαδήμας Άδ.: Εἰσαγωγὴ στὴ νεοελληνικὴ λογοτεχνία σελ. 20 - 21 καὶ 22

Παπαγιαλόλαου Μ.: Συνέντευξη μὲ τὸν κ. Γ. Περαστικὸ Νεοελληνικά Γράμματα 1937 τεῦχος 56 σελ. 12

Παπαντωνίου Ζ.: Τὸ ἄγαθὸ καὶ τὸ ὡραῖο Νέα Ἐστία 1927 τεῦχος 7 σελ. 389 ,

Παπαγρήστου Κ.: Ρήγας Γκόλφης (συνέντευξη) Νεοελληνικά Γράμματα 1937 τεῦχος 56 σελ. 12

Παπλίδης Δ.: Πῶς είδα τὸν Χατζόπουλο Νεοελληνικά Γράμματα 1940 τεῦχος 193 σελ. 9

Πολίτης Φ.: Περὶ πέννας καὶ δὲν συμμαζεύεται Πολιτεία 3 Σεπτεμβρίου 1920

Πολίτης Φ.: Κώστα Παρορίτη «Οἱ δύο δρόμοι» Νέα Ἐστία 1927 τεῦχος 10 σελ. 636 - 638

Ραμᾶς Στ.: Κώστας Παρορίτη «Οἱ δύο δρόμοι» Νέα Ἐστία 1927 τεῦχος 10 σελ. 636 - 638

Ρητορίδης Θ.: Τὰ κοινωνικὰ φεύματα καὶ ἡ ἐπίδρασή τους στὴ μεταπολεμικὴ λογοτεχνία σελ. 15 - 16

Ροδᾶς Μ.: Κώστα Παρορίτη «Οἱ δύο δρόμοι» Ελεύθερον Βῆμα 24 Αὐγούστου 1927

Roussel L.: Κ. Παρορίτη «Ο πατέρας καὶ ἄλλα διηγήματα» Νουμᾶς 1921 τεῦχος 738 σελ. 346 - 347

Roussel L.: Κ. Παρορίτη «Τὸ μεγάλο παιδί» Νουμᾶς 1924 τεῦχος 783 σελ. 295 - 297 ἀνατύπωση ἀπὸ τὸ Livre 15 Ιουλίου 1924

Roussel L.: Les deux routes Livre 1928 τεῦχος 62 - 63 σελ. 494 - 496

Roussel L.: Notes Livre 1928 τεῦχος 66 - 67 σελ. 522

Σίδερης Α.: «Ο «Κόκκινος τράγος» Ελεύθερος Λόγος 20 Ιανουαρίου 1924

Ταγκόπουλος Δ.: Ό Παρορίτης μας Νουμᾶς 1921 τεῦχος 729 σελ. 195

Ταγκόπουλος Δ., 'Ο «Κόκκινος τράγος» "Εθνος" 17 Ιανουαρίου 1924

Ταγκόπουλος Δ., Οι νέοι "Εθνος" 21 Ιανουαρίου 1924

Ταγκόπουλος Δ., Τὸ «Μεγάλο παιδί» "Εθνος" 7 Ιουνίου 1924

Ταγκόπουλος Δ., Τὰ ιστορικά τοῦ «Νουμᾶ» "Ελληνικὰ Γράμματα" 1928 καὶ 1929 τεύχη 36, 37, 43, 44, σελ. 553, 42, 367, 404, 406

Ταγκόπουλος Δ., 'Ο Ψυχάρης ἀγωνιστῆς Πνευματικής Ζωῆς 1939 τεύχος 66 σελ. 281

Τερζάκης "Αγγ.", Τὸ κοινωνικὸ μυθιστόρημα "Ιδέα" 1938 τεύχος 7 σελ. 51-52

Τερζάκης "Αγγ.", Δημοσθένης Βουτυρᾶς "Νέα Εστία" 1939 τεύχος 190 σελ. 1016-1018

Χαλκιᾶς Δ., Κώστας Παρορίτης «Ο κόκκινος τράγος» "Νέοι Βωμοί" 1924 τεύχος 2 σελ. 8-615

Χαλκιᾶς Δ., Κώστας Παρορίτης *Νέοι Βωμοί* 1931 τεύχος 1 σελ. 35-36

Χάρης Δ., 'Η θάλασσα στὴν Ἑλληνικὴ λογοτεχνία *Νέα Εστία* 1935 τεύχος Χριστουγεννιάτικο σελ. 72

Χάρης Δ., Κ. Νταΐφα «Οι ἄνθρωποι τοῦ Βάλτου» "Νέα Εστία" 1939 τεύχος 303 σελ. 1080

Χάρης Δ., Κ. Μπαστιά «Μηνᾶς ὁ Ρέμπελος», "Λιμάνια" "Νέα Εστία" 1939 τεύχος 303 σελ. 1085

Χάρης Δ., Κ. Χατζόπουλος: 'Ο πεζογράφος *Νέα Εστία* 1940 τεύχος 322 σελ. 1265 καὶ 1270

Hesseling: Littérature grecque moderne σελ. 148

Ψυχάρης: Τρία γράμματα στὸν Παρορίτη *Νέα Εστία* 1934 τεύχος 177 σελ. 390-391

Ψυχάρης: Γράμματα στὸν Φιλήντα *Νέα Γράμματα* 1938 τεύχος 4-5 σελ. 390

A. Θ.

ΦΘΙΝΟΠΩΡ...

··· δὲ πρωτοβρόχι μούσκεψε τὸ χῶμα κι ἀπ' τὰ δέντρα
τὸ πρῶτο τοῦ φθινόπωρου ἀνατρίχιασμα σιγοπερνᾶ.
Ο ζευγολάτης ἅρπαξε στὸ χέρι τῇ βουκέντρᾳ
καὶ διώχνει τὰ σκυφτά του ζωντανά.

Λίγο κι ὁ σπόρος πλάγιασε στῆς μάννας γῆς τὰ στήθη
Πότε θαρρή καὶ ἡ χειμωνιά, στὸ τζάκι δίπλα μιὰ βραζ...
νά γίνω πάλι ἔνα παιδί, ποὺ ἀκούει τὸ παραμύθι
γυρμένο στῆς κυρούλας τὴν ποδιά;

Καὶ μὴ ρωτᾶτε τὸ γιὰ τί μ' ἀρέσει μὲ τὰ χιόνια
νά τραγουδῶ μιὰν ἀνοιξη γλυκειά, ποὺ θάρρη ἔναν καιρό.
Ωρα καλὴ στὸ δρόμο σας, σπαθᾶτα χελιδόνια.
Μιὰ μέρα πάλι θὰ σᾶς καρτερῶ.

ΣΤΕΛΙΟΣ ΣΠΕΡΑΝΤΣΑΣ